

terminfo

Optioiden viidakossa	1
Optiosanastoa	3
Aloite audio- ja valosanastotyön käynnistämiseksi	7
Hallitukselle uusi puheenjohtaja	7
Termipalvelun vuositilaajat	8
Uusia jäseniä	8
Etsintäkuulutus: Missä piileksivät leppäkertun jalat	9
Kesto — kestävyys — kestoisuus	9
Leksikografiasta perusteellisesti	11
Sähkön matka hehkulamppuun tarkentui	12
Om terminologisk forskning och dess relation till de andra terminologiska aktiviteterna	13
Sammandrag	18

Julkaisija Tekniikan Sanastokeskus ry

Toimittanut Anja Malm

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Tilaushinta 50 mk vuonna 1987.

ISSN 0 385-7517

Lehden aineisto on vapaasti käytettävissä, kun lähde mainitaan.

Tekniikan Sanastokeskus ry (TSK) Centralen för Teknisk Terminologi rf

TSKn ensisijaisena tehtävänä on saada aikaan suomen- ja ruotsinkielisiä tekniikan alojen sanastoja.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäsenenä on teollisuus- ja liikelaitoksia, käännöstoimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä.

TSK toimii yhteistyössä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kanssa.

TSKn sanastotyön päämuotoja ovat osallistuminen sanastoryhmien työskentelyyn, sanastoluettelot, termipankki ja termipalvelu. TSK julkaisee erikoisalojen sanastoja ja sanaluetteloita. Nämä tallennetaan myös suorakäyttöiseen termipankkiin TEPAan.

TSKn kirjastossa on tekniikan ja lähialojen sanastoja, käsikirjoituksia, yritysten ja laitosten sanastoja sekä koti- ja ulkomaisia sanastostandardeja.

Toimisto ja kirjasto:

Liisankatu 16 D, 00170 Helsinki, puh. (90) 669 529

Avoinna klo 8.00—16.15 (kesäisin 8.00—15.15)

Termipalvelu klo 9.00—11.00 puh. (90) 179 161

Jäsenten termipalvelu ja maksullinen termipalvelu klo 10.00—14.00 puh. (90) 637 033

Optioiden viidakossa

Kiinnostus optioita kohtaan on koko ajan kasvamassa, kun Suomessakin on alkamassa optiopörssitoiminta. Suomalaisille ovat jo tuttuja optiolainat, ja nyt on alkamassa varsinaistenkin optioiden kauppa. Joukkotiedotusvälineissä vilisee uusia termejä: optiot, merkintäoptiot, korko-optiot, vipuvaikutukset. Seuraavassa on selitetty joukko keskeisiä termejä.

Optiokauppaa on käyty jo satakunta vuotta, mutta varsinaisten *optiomarkkinoiden* katsotaan alkaneen vuonna 1973, kun Chicagossa aloitettiin optioiden järjestelmällinen kauppa. Viime keväänä tapahtui varsinainen läpimurto, kun liikkeelle laskettiin useita optiolainoja. Ja nyt on alkamassa varsinaistenkin optioiden kauppa, kun optiopörssitoiminta lähtee käyntiin. Kiinnostus optioihin on koko ajan kasvamassa, kun sijoittajat haluavat entuudestaan tuttujen osakkeiden lisäksi uusia sijoituskohteita.

Joukkotiedotusvälineissä vilisee uusia termejä: optiot, merkintäoptiot, preemiöt, vipuvaikutukset, korko-optiot, optioiden asettajat ja haltijat jne. Mistä oikein on kysymys?

Oheen on koottu parikymmentä optioihin liittyvää keskeistä termiä. Lähteinä on käytetty useita tämän syksyn aikana mm. Helsingin Sanomissa, Uudessa Suomessa, Pörssilehdessä, Talouselämässä, Forumissa ja pankkien asiakaslehdissä olleita artikkeleita ja useita eri pankkien julkaisuja. Asiantuntijana on ollut finanssianalytikko *Timo Löyttyniemi* Unitas Oy:stä.

Optiot ovat sijoituskohteita, ns. *sijoitusinstrumentteja*. Optio on oikeus

ostaa tai myydä tietty määrä hyödykettä (esim. osakkeita, valuuttaa, raaka-ainetta, jalometalleja) tietyn ajan kuluessa tiettyyn ennalta sovittoon hintaan. Option hinta perustuu siis jonkin yhteisesti sovittavissa olevan tuotteen arvoon.

Optioita on kahta lajia: *osto-* ja *myyntioptiot*, joita kumpaakin voi asettaa ja ostaa. *Osto-optio* on oikeus ostaa tietty määrä tiettyä hyödykettä ennalta sovittoon hintaan tiettyä aikana ja *myyntioptio* taas oikeus myydä tietty määrä tiettyä hyödykettä ennalta sovittoon hintaan tiettyä aikana. *Option myyjällä* eli *asettajalla* on velvollisuus joko ostaa tai myydä tietyt hyödykkeet ennalta sovittoon hintaan. *Option ostajalla* eli *haltijalla* on oikeus, mutta ei velvollisuutta käyttää optio.

Optiot voidaan jakaa standardisoi-tuihin ja standardisoimattomiin optioihin. Optiokaupan standardisoi-minen tarkoittaa, että koska optioita voi *asettaa* kuka tahansa, ovat pörssit sopineet, että optioita koskevissa sopimuksissa käytetään yhdenmukaisia sääntöjä. Ne koskevat esim. sopimusten alkamista ja *eräpäivää* ja kaupantekoa.

Optiokaupan *markkinapaikkana*

on *optiopörssi*, jonne osto- ja myyntitarjoukset tulevat. Standardisoitujen optiomarkkinoiden ostajalla ja myyjällä ei ole yhteyttä toisiinsa, vaan välittäjänä toimii erillinen ns. *clearingyhtiö*, joka vastaa kauppojen vahvistamisesta ja vakuusjärjestelmästä. Optiopörssin ja välittäjäyhtiön toiminta nivoutuu kiinteästi yhteen.

Standardisoituja optioita ovat mm. *osake*-, *korko*-, *valuutta*-, *indeksi*-, *raaka-aine*- ja *jalometallioptiot*. *Osa-keoptio* antaa haltijalle oikeuden ostaa tai myydä option sisältämät osakkeet tietyin ehdoin, *korko-optio* antaa haltijalleen oikeuden ostaa tai myydä *obligatio* tietyin ehdoin, *valuuttaoptio* antaa haltijalleen oikeuden ostaa tai myydä valuuttaa tietyin ehdoin. *Markkaoptio* on yksi valuuttaoptio. *Indeksioptio* antaa haltijalleen oikeuden ostaa tai myydä usean eri yhtiön osakkeiden muodostama kokonaisuus.

Suomalaisille tuttuja ovat *optiolainat*, jotka ovat sellaisia *joukkovelkakirjalainoja*, joihin liittyy *optiotodistus* eli *merkintäoptio* eli *warrantti*, jonka haltijalla on oikeus määrää aikana merkitä yhtiön maksullisia uusia osakkeita tiettyyn merkintähintaan. Nämä optiotodistukset ovat eri asia kuin edellä mainitut ns. varsinaiset optiot. Toisin kuin varsinaiset optiot, jotka koskevat olemassa olevia osakkeita tms., nämä optiotodistukset koskevat vasta tulossa olevia osakkeita. Optiotodistukset ovat option tyyppisiä, mutta standardisoimattomia ja pitkäaikaisia. Niiden *voimassaoloaika* on yleensä useita vuosia, kun optioilla se on yleensä

korkeintaan vuoden. Lisäksi optiotodistus liittyy aina osakeyhtiön asetamaan optiolainaan, kun varsinaisen option voi asettaa kuka tahansa.

Optioiden käyttömahdollisuuden mukaan ne jaetaan *amerikkalaisiin* ja *eurooppalaisiin optioihin*. *Amerikkalainen optio* tarkoittaa, että option voi käyttää option asettamisen ja eräpäivän välisenä aikana, *eurooppalaisen option* voi käyttää vain option eräpäivänä.

Option hinnassa voidaan erottaa *matemaattinen arvo* ja *odotusarvo*. *Matemaattinen arvo* on osakkeen pörssikurssin ja merkintähinnan erotus. Usein kuitenkin odotetaan, että osakkeiden kurssi nousee, jolloin option hinnassa näkyy lisäksi tämä odotusarvo. *Odotusarvo* eli premio on siis option avulla hankitun osakkeen ja suoraan markkinoilta hankitun osakkeen hintojen erotus. Premio kertoo, kuinka paljon enemmän osake tulisi maksamaan, jos se suoraan ostamisen sijasta hankittaisiin ostamalla ensin optiotodistus ja sitten käyttämällä todistus osakkeen merkintään.

Koska optiotodistuksen kurssi seuraa osakkeen kurssia, pienetkin osakkeen kurssin muutokset kertaantuvat moninkertaisesti optiotodistuksen kurssin kehityksessä. Tätä ilmiötä kutsutaan *vipuvaikutukseksi*.

Elisa Stenvall

Optiosanastoa

1

optio

sv option

en option

2

sijoitusinstrumentti

sv placeringsinstrument n

en investment instrument

3

osto-optio

sv köpoption

en call option

4

myyntioptio

sv säljoption

en put option

5

option myyjä (1), option asettaja (2)

sv options säljare (1), optionsutfärdare (2)

en seller (1), writer (2)

6

option ostaja (1), option haltija (2)

sv optionsköpare (1), optionsinnehavare (2)

en buyer (1), holder (2)

7

markkinapaikka

sv marknadsplats

en market place

8

optiomarkkinat

sv optionsmarknad

en options market

9

optiopörssi

sv optionsbörs

en options exchange

10

clearingyhtiö, selvitysyhtiö

sv clearingcentral, clearinghus n

en clearinghouse, clearing corporation

asiakkaiden saatava- ja velkasuhteita välittävä ja selvittävä yhtiö

11

osakeoptio

sv aktieoption

en stock option

12

korko-optio

sv ränteoption

en interest rate option

13

valuuttaoptio

sv valutaoption

en currency option

14

markkaoptio

sv finn mark option

en Finnmarkoption

15

indeksioptio

sv indexoption
en index option

16

merkintäoptio (1), warrantti (2), optiotodistus (3)

sv teckningsoption (1), warrant (2),
optionsbevis n (3)
en warrant

17

optiolaina

sv optionslån n
en bond issue with warrants

18

joukkovelkakirjalaina

sv masskuldebrev n
en bond, debt issue

laina, jossa lainanottaja antaa huomattavan määrän velkakirjoja

Yleisön merkittäväksi tarjottua joukkovelkakirjalainaa kutsutaan yleisölainaksi. Joukkovelkakirjalaina voi olla mm. *obligaatiolaina* tai *optiolaina*.

19

obligaatio

sv obligation
en state bond

joukkovelkakirjalainoihin kuuluva obligaatiolainan osavelkakirja

Obligaatiolainan voi laskea liikkeelle julkinen yhteisö tai tietyin ehdoin eräät muut yhteisöt. Muut kuin valtio tarvitsevat valtioneuvoston luvan. Obligaatiolainan vähimmäismäärä on 1 milj. markkaa.

20

amerikkalainen optio

sv amerikansk option
en American option

21

eurooppalainen optio

sv europeisk option
en European option

22

voimassaoloaika

sv löptid
en exercise period (amer. optio), time to expire (eur. optio)

23

eräpäivä, raukeamispäivä

sv slutdag
en expiration day

24

asettaa

sv utfärda
en to write

25

matemaattinen arvo, perusarvo

sv matematiskt värde n
en intrinsic value

26

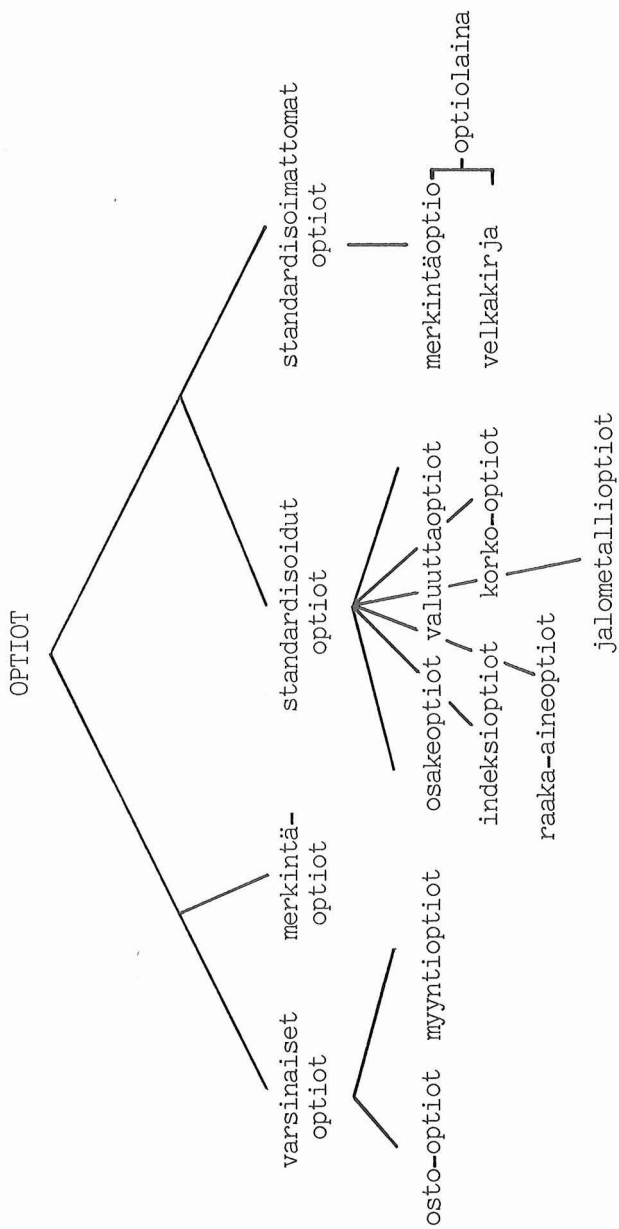
odotusarvo

sv tidsvärde n
en time value

27

vipuvaikutus

sv hävstångseffekt
en leverage

PAPERI- JA KARTONKISANAKIRJA

— teoria, valmistus ja tuotteet

Kuusikielinen sanakirjamme on ilmestynyt.

Englanti—suomi—ruotsi—saksa—ranska—espanja.

Hinta lähetyskuluineen 600 mk.

PAPER AND BOARD DICTIONARY

— theory, manufacture and products

Our six-language dictionary has appeared.

English—Finnish—Swedish—German—French—

Spanish.

The price is FIM 600 or equivalent (postage incl.).

THE FINNISH PAPER AND TIMBER JOURNAL PUBLISHING CO.

P.O.Box 176, SF-00141 HELSINKI, Finland

Tel. +358 0 628 092   Telefax +358 0 630 365

Aloite audio- ja valosanastotyön käynnistämiseksi

Teatteritekniikan alueella on erityisen nopeasti viime vuosina kehittynyt valo- ja äänitekniikka. Maassamme ainoana alan ylintä koulutusta ja tutkimusta harjoittavana yksikönä olemme havainneet voimakkaan tarpeen yhtenäisen ja ajan tasalla olevan termistön luomiseksi alueelle. Termejähän tarvitaan kommunikointiin niin opetuksessa kuin alalla työskentelevien välillä. Olemme myös tiedostaneet vastuumme, sillä viljelemämme termistö leviää ja vakiintuu alalle. Näin ollen pyrimme siihen, että käyttämämme, osin itse luomamme termistö olisi sekä johdonmukaista että yhdenmukaista jo muilla alueilla syntyneen termistön kanssa.

Vastaavaa tarvetta on kokemuksemme mukaan myös muilla valo- ja äänitekniikkaa hyödyntävillä viestinnän alueilla, kuten musiikki-, radio-, televisio- ja videoviestinnän alueilla.

Ehdotamme, että Tekniikan Sanastokeskus ryhtyy tutkimaan, onko tarvetta ja kiinnostuneita yhteisöjä audio- ja valosanastojen laatimiseen. Mikäli tarvetta ja kiinnostusta ilmenee, ehdotamme myös, että Tekniikan Sanastokeskus toimisi hankkeen organisoijana. Tekniikan Sanastokeskuksen toimimisesta hankkeen vetäjänä olisi monenlaistakin hyötyä: tieteellinen asiantuntemus, tieto muista sanastohankkeista (esim. videoalan ja sähköakustiikan sanastot) ja kokemus sanastojen laatimisesta.

Puolestamme toimimme mielellämme oman alueemme asiantuntijoina työryhmissä ja toimitamme käyttöön kaiken mahdollisen materiaalimme.

Esa Blomberg

suunnittelija

Teatteritekniikan kehittämiskeskus
Teatterikorkeakoulun valo- ja äänisuunnittelun laitos

* * *

Aloitteesta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä Tekniikan Sanastokeskukseen *Heidi Suonuutiin*, puhelin (90) 669 529.

Hallitukselle uusi puheenjohtaja

Tekniikan Sanastokeskus ry:n hallitus on saanut uuden puheenjohtajan. Yhdistyksen vuosikokous valitsi 29. lokakuuta pidetyssä vuosikokouksessa uudeksi puheenjohtajaksi *DI Matti Kaarion*, Suomen Teknillisen Seuran toiminnanjohtajan. Toivotamme uuden puheenjohtajan tervetulleeksi ja samalla kiitämme monivuotista eroavaa puheenjohtajaa *Kari Kaartamaa*.

Kiitämme myös vuodesta 1977 hallituksen jäsenenä ollutta *Sirkka Pöyryä*, joka nyt jättää paikkansa. Uutena jäsenenä hallitukseen valittiin *Raija Relander* Suomen Standardisoimisliitosta.

Termipalvelun vuositilaajat

Tekniikan Sanastokeskus ry:n punaisen termipalvelulinjan ensimmäinen vuosi on täyttymässä. Punaisella linjalla pyrittiin parantamaan nimenomaan jäsenyhteisöjen palvelua.

Samalla myös kiinnostus TSK:n jäsenyyttä kohtaan on lisääntynyt. Kuluneen vuoden aikana liittyneiden määrä, 16 uutta jäsentä, on suurempi kuin koskaan. Maksullisten kysymysten määrä sen sijaan on pysynyt melko pienenä. Voi olla, että ajatus sanan hinnasta on vielä kovin uusi. Punaisen linjan avaamisen jälkeen kuitenkin jokainen, joka termipalvelua tarvitsee, voi sitä myös saada. Ne, joilla on aikaa odottaa, saavat palvelua ilmaiseksi vihreältä linjalta, jäsenet ja kiireiset punaiselta linjalta.

Kääntäjät olettavat joskus, että jäsenpalvelulinja on automaattisesti kaikkien Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton ja Kääntäjien ammattijärjestön jäsenten käytettävissä. Koska punainen linja rahoitetaan juuri TSK:n jäsenmaksuilla näin ei valitettavasti voi olla. Tekniikan Sanastokeskus ry voi sääntöjensä mukaan ottaa vain yhteisöjäseniä. Sen vuoksi ei free lance -kääntäjille ole voitu tarjota muuta vaihtoehtoa kuin kertalaskutus. Tähän pulmaan on TSK:n hallitus nyt päättänyt tarjota seuraavaa ratkaisua:

1. Jäsenpalvelulinjalle otetaan vuositilaajiksi yksityishenkilöinä toimivia kääntäjiä. Järjestelystä on sovittu Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton ja Kääntäjien ammatti-

järjestön kanssa siten, että vuositilaajaksi haluavat ilmoittautuvat omaan järjestöönsä, joka toimittaa TSK:lle tiedot hyväksymistään vuositilaajista. Tämä järjestely ei siis koske toisen palveluksessa olevia kääntäjiä.

2. Vuositilauksmaksu on sama kuin TSK:n jäsenmaksu pienille käännöstoimistoille, vuonna 1988 500 mk. Siihen ei liity jäsenetua.
3. Vuositilauksmaksun suuruus edellyttää, että palvelu ei ole liikevaihtoveron alaista. Jos ennakkotiedoista poiketen liikevaihtoveroa peritään, tilauksmaksu muuttuu vastaavasti.

Vuositilaajaksi voi liittyä vuoden 1988 alusta. Halukkaat voivat ottaa yhteyttä joko Suomen kääntäjien ja tulkkien liittoon tai Kääntäjien ammattijärjestöön.

Uusia jäseniä

Tekniikan Sanastokeskus ry:n hallitus on kokouksessaan hyväksynyt yhdistykseen seuraavat uudet jäsenet:

- Helkama Partti Oy
- Helsingin Myrkkykemia Ky
- International Business Machines Oy IBM
- Italian Trade Commission
- Kumiteollisuusyhdistys ry
- Nokia Oy
- Oy MSS Investment Ab

Etsintäkuulutus:

Missä piileksivät leppäkertun jalat?

Puuttuvat termimme ovat usein löytyneet Terminfon lukijain ystävällisellä avulla, siksi taas käännymme puoleenne. Tällä kerralla etsimme suomenkielistä ilmaisua paperituotteelle, jonka englanninkielinen vastine on *cockchafer legs*, saksankielinen *Maikäferbeine* ja ranskankielinen *pieds d'hanneton*. Asiayhteys käy selville seuraavanlaisesta luettelosta:

Bierglasuntersetzer —
Board Coasters for Beer Glasses

Tortenscheiben —
Cut Out Board for Tart-Discs
Eiereinsätze — Egg Trays
Maikäferbeine — *Cockchafer Legs*
Hemden-, Krageneinlagen —
Shirt Fronts, Collar Supports

Mikäli kohtaatte meiltä kadonneen termin, pyydämme teitä palauttamaan sen osoitteeseemme: Tekniikan Sanastokeskus, Liisankatu 16 D, 00170 HELSINKI, puhelin (90) 669 529.

Kiitämme etukäteen!
Termipalvelu

Kesto — kestävyys — kestoisuus

Suomen kielessä on helppo johtaa uusia sanoja. Yksi tuottelias verbi on 'kestää', josta saadaan näppärästi joukko adjektiiveja ja substantiiveja. Standardeissa ja määräyksissä nämä johdokset näyttävät kuitenkin jossain määrin menevän sekaisin. Siksi SESKOn terminologiakomitea SK 1 haluaa kiinnittää huomiota kyseisten sanojen oikeaan käyttöön.

'Kesto' viittaa yleensä ajan kuluamiseen, esim. kokouksen kesto, säveln kesto. Yhdyssanojen alkuosana 'kestolla' voi olla väljempi merkitys, esim. kestomuovi, kestopäällyste.

'Kestävyys' on oikea ominaisuuden nimi silloin, kun tarkoitetaan jonkin fyysikaalisen tai kemiallisen

rasituksen sietoa, esim. palon-, lämmön-, pakkasen-, säteilyn-, sään-, korroosion-, hapon-, oikosulunkestävyys.

'Kestoisuus' tulee adjektiivista 'kestoinen' ja viittaa ajan kestoön. Standardeissa ja määräyksissä 'kestoisuus' tulisi korvata 'kestävyydellä'. Siis: jännitteenkestävyys eikä jännitekestoisuus, käytönkestävyys eikä käyttökestoisuus jne.

Joissakin yhteyksissä 'kestävyys' voidaan korvata tarkoitetta paremmin kuvaavalla termillä, esim. häiriösieto, jännitelujuus, kuormitettavuus.

Lähde: SESKO tiedottaa 2/87

ERIKOISSANAKIRJOJA

Tietoteos Ky on ainoa päätoimisesti tekniikan ja kaupan sanakirjoja Suomessa tuottava kustantaja. Olemme toimineet jo vuodesta 1948 ja kustantaneet kaikkiaan 10 eri sanakirjasta yhteensä jo 24 painosta tai uusittua laitosta. Niistä 10 tällä vuosikymmenellä. Sanakirjatyömme on käynnissä jatkuvasti.

Tekniikan ja kaupan sanakirjat

- Englanti—suomi, 8. painos (1983)
- Suomi—englanti, 2. painos ilmestymässä
- Ruotsi—suomi, 2. painos (1986)
- Suomi—ruotsi, 1. painos (1986)
- Saksa—suomi, 3. painos (1982)
- Suomi—saksa, 1. painos (1983)
- Ranska—suomi, 1. painos (1978)

Yleissanakirjat

- Espanja—suomi, 3. painos (1987)
- Suomi—espanja, 1. painos (1986)

Kemian ensyklopediat

- Epäorgaaniset kemikaalit (1982)
- Orgaaniset kemikaalit, ilmestyy 1988.

KUSTANNUSLIIKE TIETOTEOS KY

Yläportti 1 A, PL 40
00211 ESPOO
Puh. 90-881 133

Leksikografiasta perusteellisesti

Tekniska nomenklaturcentralenin julkaisusarjassa on ilmestynyt *Bo Svensénin* mainio perusteos *Handbok i lexikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet. TNC 85*. Julkaisijoina ovat Esselte Studium ja TNC yhdessä. Kirja on toisaalta yleinen johdatus leksikografiaan, toisaalta se antaa yksityiskohtaiset tiedot leksikografisista metodeista.

Kohderyhmäksi on ajateltu leksikografien lisäksi edistyneitä kieltenopiskelijoita, kieltenopettajia, sanastojen laatijoita, kääntäjiä sekä yleensä kaikkia kielestä kiinnostuneita. Pyrkimyksenä on toisaalta kuvata sitä, miten sanakirjatyötä käytännössä tehdään, toisaalta antaa ohjeita tähän työhön.

Kirja esittelee ensin eri sanakirjatyypit. Sanakirjan rakenne ja sisältö määräytyvät sen käyttötarkoituksen mukaan: käyttäjien tarpeet määräävät sen, mitä sanakirja sisältää ja miten sisältö esitetään. Esimerkit ovat enimmältään yksikielisistä ruotsalaisista sanakirjoista tai sanakirjoista, joissa ruotsi on joko lähde- tai kohdekielenä.

Sanakirjatyön eri aspektit esitellään todella kattavasti. Leksikografiassa näkökulma on toinen kuin sanastotyössä: leksikografian lähtökohdana ovat sanat, terminografian lähtökohdana käsitteet. Näkökulmien erilaisuudesta huolimatta työssä on paljon samaa, joten Svensénin kirja on antoisaa luettavaa myös sanastontekijälle. Tavallista enemmän huomi-

ota saavat sanojen kombinatoriset ominaisuudet: idiomit, fraasit ja kollokaatiot eli se, mitkä sanat voivat esiintyä tai yleensä esiintyvät yhdessä. Nämä seikat jäävät erikoisalojen sanastoissa yleensä täysin huomiotta, vaikka tekniikan kielessäkin on paljon vakiintuneita sanontatapoja, joiden hallitseminen on kirjoitettaessa ja käännettäessä välttämätöntä.

Terminologin kannalta antoisimpia ovat luvut, jotka käsittelevät sanakirjaselitteitä ja -määritelmiä sekä vastineiden valintaa. Yleiskielen sanakirjassa ongelmat ovat jonkin verran toisenlaisia kuin erikoiskielen sanastossa, esimerkiksi polysemia on tyypillistä yleiskielen sanoille, mutta aiheuttaa toki ongelmia myös erikoisaloilla. Vastineiden valinnassa on huomattava eri kielten käsitejärjestelmien erot.

Kirjan viimeisessä luvussa kerrotaan sanakirjasta tietokoneajalla. Kaiken kaikkiaan kirja on selkeä ja käytännöllinen, joten siitä tulee varmasti työväline, joka ei jää kertalukemisen jälkeen hyllyyn. Vastaavaa teosta ehkä kaivattaisiin Suomessakin suomen kieleen sovellettuna. Kirjaa voi tiedustella kirjakaupoista, sen hinta on noin 360 markkaa. Suoraan TNC:ltä kymmenen kappaleen erissä tilattuna hinnaksi tulee 250 kruunua. Ryhmätilauksesta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä Sanastokeskukseen, puh. (90) 669 529.

Anja Malm

Sähkön matka hehkulamppuun tarkentui

Tutkija *Mikael Reuter* Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ruotsin kielen toimistosta sekä kääntäjät *Wolfgang Popelka* ja *Liisa Nemitz* ovat antaneet tarkennusta sähkön kulua käsittelevään sanastoon, joka julkaistiin Terminfossa 1/1987. Kiitokset! Seuraavassa on korjattuna ne kohdat, joihin tuli täydennyksiä:

2. **jakokeskus** ✓

de Verteiler m, Verteilungstafel f, Verteilertafel f

enintään 1000 voltin *kytkinlaitos*

2:1 ✓

kenttä; ei: tila

sv fält n, ställverksfack n

jakokeskuksen runkorakenteen pystytukien välinen osa

3. **siirrettävä jakokeskus** ✓

de transportierbarer Verteiler m, transportierbare Verteilungstafel f, transportabler Verteiler m

pistotulppaliitännäinen *jakokeskus*

6. ✓

kotelokeskus; ei: koteloitu keskus

sv flerlådskopplingsutrustning

jakokeskus, joka on koottu komponenteilla kalustetuista *koteloista*

Kotelokeskukset kootaan yleensä sidekiskotelineille.

8. **pistorasiakeskus** ✓

de Verteiler m mit Steckvorrichtungen, Verteiler m mit Steckdosen, Steckdosenverteiler m

jakokeskus, jossa on useita pistorasioita

10.1 ✓

monimittarikeskus; ei: yhteismittarikeskus

sv mångmätarcentral, flermätarcentral

de Messzentrale f

kulutusmittareilla varustettu *nousukeskus*, johon on keskitetty useiden kuluttajien mittareita ja päävarokkeita

14. ✓

liittymisjohto; ei: talojohto

sv serviceledning

sähkönjakeluverkon ja kiinteistön päävarokkeiden välinen johto

15. ✓

pääjohto

de Verteilungsleitung f, Verteilerleitung f

nousukeskusta syöttävä sähköjohto

Om terminologisk forskning och dess relation till de andra terminologiska aktiviteterna

Terminologia ei ole vain käytännön sanastotyötä, vaikka tämä puoli onkin eniten esillä Terminfossa. Käytännön työtävät pohjaavat terminologiseen tutkimukseen, jota Suomessa harrastetaan erityisesti Vaasan korkeakoulussa. Seuraavassa vt. assistentti *Anita Nuopponen* selvittää näkemystään teorian ja käytännön vuorovaikutuksesta.

Om vi betraktar fackterminologin som undersökningsobjekt — vilken ställning den får t.ex. i ordlistearbetet — kan man tillämpa olika metoder på den. Dessa metoder skulle jag grovt dela i terminologiska, lingvistiska och intuitiva. Detta är alltså en ytterst grov indelning och täcker inte alla möjligheter som finns.

Med ”*intuitiva*” metoder avser jag metoder som används av fackmän utan lingvistiska eller terminologiska kunskaper och som inte anser det värt att bekanta sig med existerande teorier om språket och dess ordförråd. I stället utarbetar de fackordlistor med hjälp av sin egen språkkänsla och sina fackkunskaper. Detta är åtminstone min hypotes om hur många ordlistor uppstår.

Lingvistiska metoder kan tillämpas vid undersökningen av fackterminologi, och t.o.m. med goda resultat om det gäller uttryckssidan, termen och termbildningen. Men med tanke på innehållssidan är de inte tillräckligt utvecklade för att man skulle kunna tillämpa dem i praktiska fackspråkliga studier i den mån som de *terminologiska metoder* som man har utvecklat just för detta ändamål.

Jag skall inte fördjupa mig i diskussionen om förhållandet mellan de terminologiska och lingvistiska metoderna utan hänvisar till Wüster, Rondeau, Picht och alla andra som har behandlat frågan ganska utförligt. I fortsättningen skall jag koncentrera mig bara på de terminologiska metoderna och skall göra det ur den *terminologiska forskningens* synvinkel.

Terminologisk forskning

Det som jag här avser med terminologisk forskning är vetenskaplig undersökning och vidareutveckling av den allmängiltiga teorigrunden för fackterminologi som lades först och främst av Eugen Wüster. Den har vidareutvecklats till olika varianter men är inte ännu fullständig och ger inte lösningsmodeller till alla terminologiska problem. Därför behövs det ytterligare forskning in terminologins teori. Också de discipliner som terminologins teorier och begrepp har lånats från, har utvecklats vidare och har kanske något nytt att erbjuda oss. Det är åtminstone värt att ta reda på saken. (Felber 1984:99)

Objekten för den teoretiska forskningen är begrepp och termer, dess uppgift och mål är att konstruera en teori om fackterminologi och öka våra kunskaper om det som är gemensamt för termer respektive begrepp. Denna teori skall belysa och förklara det väsentliga t.ex. hos begreppen, termerna, begrepps-system och begreppsdefinitioner osv. För att de teoretiska förklaringarna skall vara korrekta måste teorin ha en empirisk basis vilken behövs också för att testa de olika hypoteserna mot (af Trampe etc. 1972:13). Därför är det viktigt att forskaren är väl insatt i det fackområde undersökningsmaterialet hör till.

Allmän och specifik forskning

Forskningen kan delas i allmän och specifik beroende på om det gäller alla språk och alla fackområden eller ett språk och där ett eller flera fackområden. Den teoretiska forskningens mål är inte direkt normativ men dess resultat kan däremot tillämpas i praktiken också i normativa syften. Allt teoretiskt resonemang kan ändå inte direkt omsättas i praktiken och behöver enligt min mening inte heller göra det. I det praktiska arbetet behöver man egentligen en ytterst liten del av alla de teoretiska begreppen, som annars kan vara nödvändiga för den teoretiska forskningen när man vidareutvecklar teorigrunden.

Resultaten från den allmänna forskningen har lett till allmänna riktlinjer för begreppsstrukturering, termbildning, definitionsskrivning osv. Dessa riktlinjer kan förnyas allt

efter som forskningen gör framsteg. Resultaten från den specifika forskningen i sin tur kan bidra till mera detaljerade regler och normer för t.ex. termbildning i ett språk och där inom alla områden eller bara inom ett visst område.

Man kunde jämföra allmän terminologisk teoriforskning med allmän språkvetenskap, eftersom de båda sträver efter att skapa en universell teori. Den specifika terminologiska forskningen kan då jämföras med specifik språkvetenskap, eftersom de båda har som uppgift att bygga upp en teori om ett visst språk. (Drozd etc. 1973:36, Wüster 1973:VIII).

Trots att man ofta brukar betona terminologilärans *synkronisk* karaktär (t.ex. Wüster 1979:2) kan den teoretiska undersökningen vara även *diakronisk* (se Drozd etc. 1973:46..). Det är det praktiska terminologiarbetet, t.ex. författandet av fackordlistor, som är synkroniskt, dvs. man inventerar eller fastställer det gällande term- och begreppsbeståndet i stället att göra en historisk översikt över begrepps- och termutveckling. I facklitteratur är sådana etymologiserande framställningar ändå ganska populära (Drozd etc. 1973:62). Och den teoretiska terminologiska forskningen kan också ha en diakronisk syn på sitt objekt. Kunskaper om termernas utveckling, förkortning, förlängning, ändring, uppkomst, försvinnande, uppkomsten av polysemi, synonymi osv. kan ytterligare ytnyttjas t.ex. när man utarbetar regler för termbildning.

Då kommer också sociolingvistiska faktorer med i bilden; t.ex. varför blir

en del nya termförslag accepterade av fackfolk medan en del inte gör det. Om man känner till mekanismer bakom detta är det lättare att försöka undvika onödig termbildning och förorsakande av synonymi om den misslyckade termen fortsätter att leva bredvid en nyare och bättre. Dessa är bara några frågor som den diakroniska terminologiska forskningen kan undersöka.

Normativa regler för terminologiarbetet

Resultaten av den terminologiska teoriforskningen kan som sagt i stor utsträckning omsättas i praktiken, vilket också har hänt. Av de teoretiska resultaten har man valt sådana som man har haft användning för i det praktiska terminologiarbetet och omformulerat dem till mera eller mindre normativa regler som sedan har publicerats i standarder, handböcker och läroböcker tillsammans med mera konkreta och deltaljerade föreskrifter för utarbetning av fackordlistor.

Terminologiska standarder och handböcker har sin motsvarighet i pedagogiska grammatikböcker. På samma sätt som man sträver efter att styra språkbruket med grammatikböckernas regler, sträver man efter att styra och enhetliggöra det praktiska terminologiarbetet med hjälp av standarder och handböcker. Medan grammatikböcker kan gälla bara ett språk i gången kan de terminologiska principerna därtill gälla delvis för alla språk.

Undervisning i terminologins teori och metoder

Vid sidan av standarder, handböcker och dyl. förmedlas de terminologiska kunskaperna också med hjälp av olika slags kurser med mer eller mindre teoretiskt innehåll beroende på deltagarnas praktiska behov. De mest teoretiska kurserna ordnas givetvis vid universitet och högskolor, eftersom kravet på den praktiska nyttan inte är så omedelbart tvingande där som t.ex. i det praktiska termarbetet. Kurser för projektgrupper kan i sin enklaste form bestå av en samling av noggrant valda exempel som belyser de vanligaste teoretiska frågorna som de kommer att möta i sitt arbete. I stället för en hel massa teoretiska begrepp lär sig kursdeltagare att direkt tillämpa de givna modellerna.

Men om jag skulle återkomma till terminologikurser vid högskolor har de enligt min mening flera olika målsättningar. På längre sikt är avsikten att studenterna skall få praktiska kunskaper som de kan ha nytta av i sitt kommande arbete t.ex. som överläggare. På kortare sikt är målsättningen att göra eleverna bekanta med terminologins teori och praktik med tanke på deras uppsatser och avhandlingar. Den terminologiska grundsatsforskningen kan bedrivas vid universitet som t.ex. Felber konstaterar (Felber 1984:99), varför undervisningens uppgift också skulle vara att utbilda nya forskargenerationer. En mera teoretiskt betonad forskning uppfyller ju de krav som vår forskningsmiljö ställer.

Utom dessa uppgifter har undervis-

ningen i terminologins teori också en allmänbildande uppgift. Det systematiska tänkandet och strävan efter begreppslik tydlighet kan ha positiv inverkan t.ex. på formulering av uppsatser, artiklar o.dyl. och på läsning av fackspråkliga texter, kursböcker osv.

Terminografi och andra praktiska tillämpningar

De teoretiska kunskaperna som man skaffat via kurser eller litteratur kan sedan utnyttjas i praktiken på flera olika sätt. Med *praktiskt* terminologiarbete brukar man hänvisa till *terminografin*, som kan delas i *deskriptiv* och *normativ* enligt arbetets syfte. Det deskriptiva arbetet har som uppgift att inventera termer och begrepp som används inom ett större eller mindre fackområde. Normativa ordlistor som ofta ges ut i form av standarder är avsedda att styra och samordna användningen av begrepp och termer, vilket ofta innebär ändringar i det gällande term- och begreppsbeståndet. Det normativa terminologiarbetet utförs på olika nivåer:

- a) standardiseringsorganisationer (t.ex. ISO),
- b) terminologicentraler (t.ex. TNC, TSK) och olika föreningar och
- c) företag, ämbetsverk o.dyl. som utarbetar ordlistor främst för sitt eget bruk.

Vidare kan de terminologiska principerna tillämpas i seminarieuppsatser och avhandlingar av olika typ ända från rena ordlistor till teoretiska studier. De sistnämnda hör egent-

ligen redan till den terminologiska teoriforskningen. Också översättare kan utföra kortare punktuella undersökningar kring sina översättningsproblem och likaså kan t.ex. dokumentalister ha nytta av de terminologiska principerna i sitt arbete.

Terminologisk *dokumentation* och *information* omfattar det arbete som görs t.ex. vid terminologicentralerna. Man samlar olika typer av dokumentation. De viktigaste grupperna är litteratur om terminologins teori och terminografiska metoder samt färdiga terminografiska produkter. Avsikten är å ena sidan att förmedla kunskaper om terminologiska och terminografiska metoder på ett eller annat sätt och å andra sidan att ge råd i termfrågor till översättare och andra. Det gäller alltså att hålla reda på alla aktiviteter som tangerar fackterminologi. Hit kan man räkna också utvecklingen och driften av termbanker.

Term- och begreppsproduktion och -konsumtion

Som sista punkt har jag två nivåer: term- och begrepps*produktion* och *-konsumtion* (se Selander). När det gäller forskare och annat fackfolk är de ofta, förutom konsumenter, också producenter. Nya begrepp och deras benämningar uppstår vanligen i samband med det praktiska arbetet, t.ex. när man utvecklar nya metoder och produkter. Den allmänna och specifika terminologiska teorin skulle vara nyttiga hjälpmedel vid avgränsning, definiering och ordning av begrepp samt vid termbildning. Hindret är bara att det väl inte är så många fack-

män som känner till att en sådan teorigrund existerar. Standardiserares hör också till term- och begreppsproducenterna och de är — eller borde vara — bättre informerade.

Översättare, journalister och andra informationsförmedlare är också term- och begreppskonsumenter. Också deras arbete kan i viss mån bli lättare om de känner till de allmänna principer som gäller fackspråk. Till konsumtionskategorin hör också undervisning i fackterminologi och fackspråk (se Wüster 1969:4). Det gäller ju att lära elever termer och begrepp inom ett område i ett språk. Eleverna kan vara fack- eller språkstuderingen och språket kan vara modersmålet eller ett annat språk. Det är inte meningen att man skall hålla föreläsningar om terminologins teori i samband med sådana kurser, utan huvudtrycket borde ligga delvis på språket och delvis på fackområdet. Däremot kan de terminologiska principerna utnyttjas vid utarbetning av undervisningsmaterial. Läraren kunde t.ex. presentera områdets begrepp i systemsammanhanget (Stetting etc. 1977:158), vilket skulle ge eleverna bättre möjligheter att förstå begreppen och komma ihåg termerna, än om man skulle förklara begreppen skilda från varandra. Jag föreställer mig att inte bara utom också fackspråkslärare i någon mån kan tillämpa terminologiska principer.

Relationerna mellan den terminologiska forskningen och de andra terminologiska aktiviteterna är inte bara enkelriktade såsom jag här har beskrivit dem- utan dubbelriktade, eftersom de alla är avhängiga av varandra och alltid har någonting att ge och få.

Källor:

Drozd, L. — Seibicke, W. (1973). Deutsche Fach- und Wissenschaftssprache.

Felber, Helmut (1984). Terminology Manual.

Picht, Heribert — Draskau, Jennifer (1986). Terminology. An introduction.
Selander, Einar (1983). Språkvård ur terminologins synvinkel. I Nordisk tidskrift för fackspråk och terminologi 1983/1, s. 12-13.

Stetting, K. — Gorm Hansen, I. (1977). Specialsprog. I Fremmedsprågpædagogik.

af Trampe/Viberg (1972). Allmän språk teori och grammatik.

Wüster, Eugen (1969). Die vier Dimensionen der Terminologiearbeit. I Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer 2/1969.

Wüster, Eugen (1973). Kaleidoskop der Fachsprachen. I Drozd, L. — Seibicke, W. (1973). Deutsche Fach- und Wissenschaftssprache.

Wüster, Eugen (1979). Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie.

Sammandrag

I optionsdjungeln

Elisa Stenvall guidar oss i optionsdjungeln, som är föremål för ett allt större intresse nu när optionsbörsverksamhet påbörjas även i Finland. Optionslånen är bekanta för finländarna, och nu påbörjas egentlig handel med optioner. I massmedierna vimlar det av nya termer: optioner, teckningsoptioner, ränteoptioner, hävstångseffekt mm. I artikeln förklaras innebörden av vissa centrala termer. En optionsordlista ingår. (s. 1)

Initiativ till audio- och belysningsordlista

Planerare *Esa Blomberg* från Institutet för ljus- och ljudplanering vid Teaterhögskolan konstaterar att behov att sammanställa en ordlista för denna expanderande bransch föreligger. Även andra som nyttjar ljus- och ljudteknik, t.ex. folk inom musik-, radio-, TV- och videobranschen har användning för en ordlista inom området. Blomberg uppmanar intresserade att medverka i arbetet med listan, som skulle sammanställas i TSK:s regi. Kontakta Heidi Suonuuti tel. (90) 669 529. (s. 7)

Ny styrelseordförande

Styrelsen för Centralen för Teknisk Terminologi r.f. har fått en ny ordförande, dipl.ing. *Matti Kaario*, verksamhetsledare för Suomen Teknillinen Seura (den finska organisationen för diplomingenjörer och arkitekter).

Välkommen! Vi riktar ett stort tack till vår mångårige ordförande *Kari Kaartama*, som avgår. Samtidigt tackar vi *Sirkka Pöyry*, som suttit i styrelsen sedan 1977 och som nu avgår. Hon efterträds av *Raija Relander* från Finlands Standardiseringsförbund. (s. 7)

Årsabonnemang på termtjänst

Terminologicentralens röda telefonlinje för termtjänst fyller i dagarna ett år. Den röda linjen är främst avsedd att förbättra servicen för de sammanslutningar som är medlemmar i TSK. Var fjärde förfrågan sker via denna linje samtidigt som intresset för medlemskap i TSK har ökat. Sedan introducerandet av den röda linjen har alla som varit i behov av termtjänst kunnat bli tillgodosedda. Den röda linjen, som alltså är gratis för medlemmar, har nämligen i experimentsyfte också tagit emot avgiftsbelagda frågor av andra.

I artikeln redogörs även för den gröna gratislinjen, som inte är lika snabb som den röda. Free-lance översättare har hittills inte kunnat erbjudas någon annat snabbservice än den som är belagd med avgift per varje förfrågan. TSK:s styrelse vill råda bot på denna brist och erbjuder på vissa villkor årsabonnemang på termtjänst för enskilda översättare via Finlands översättar- och tolkförbund samt Translatorernas fackorganisation. Ta kontakt med dessa organisationer. Abonnemanget görs via dem. (s. 8)

Nya medlemmar

En förteckning över nya medlemmar finns på s. 8.

Efterlysning

Vart tog nyckelpigans ben väg? Här efterlyses en adekvat finsk och svensk term till den pappersprodukt som på engelska heter *cockchafer legs*, tyska *Maikäferbeine* och på franska *pieds d'hanneton*. Sammanhanget framgår ur bifogad ordlista. Om du påträffar den förkomna termen (de förlorade benen) så skriv till oss. Tack på förhand! Termtjänsten (s. 9)

Kesto — kestävyyys — kestoisuus

I en artikel på s. 9 redogörs för termer härledda ur verbet *kestää*, som på svenska betyder *fortgå*, *vara* men även *hålla*, *tåla*. Ur ordet har man avlett en stor mängd adjektiv och substantiv. Det gäller att skilja termer som anknyter till varaktighet från sådana som anknyter till hållfasthet.

Grundligt om lexikografi

I denna artikel refererar Anja Malm *Bo Svenséns* utomordentliga basverk *Handbok i lexikografi. Principer och metoder i ordboksarbetet*. TNC 85.

Boken, som här får en mycket god kritik, utges gemensamt av Esselte Studium och TNC. Dels är boken en allmän introduktion i ämnet, dels ger den detaljerad information om lexikografiska metoder. Den kan till nedsatt pris rekvireras i partier om 10 exemplar hos TNC. Ta kontakt med TSK tel. (90) 669 529. (s. 11)

Elektricitetens väg fram till glödlampan justerad

Forskare *Mikael Reuter* vid Svenska språkbyrån vid Forskningscentralen för de inhemska språken samt överläggarna *Wolfgang Popelka* och *Liisa Nemitz* har kompletterat ordlistan som publicerades i Terminfo 1/1987. Tack! Kompletteringar och rättelser till listan finns på s. 12.

Om terminologisk forskning och dess relation till de andra terminologiska aktiviteterna

Terminologi innebär inte bara praktiskt ordlistearbete, trots att denna aspekt mest betonas i Terminfo. De praktiska arbetsmetoderna grundar sig på terminologisk forskning, som i vårt land främst bedrivs vid Vasa högskola. I en artikel på svenska redogör tf assistent *Anita Nuopponen* för sin syn på växelverkan mellan teori och praktik. (s. 13)

terminfon palvelukuponki

Pyydän lähettämään lisätietoja:

- TSK:n toiminnasta
- liittymisestä TSK:n jäsenyhteisöksi
- termipalvelusta
- TSK:n julkaisuista
- termipankki TEPasta

Tilaan

- Terminfo-lehteä _____ vuosikertaa à 50 mk
  - vuositilauksena
  - kestotilauksena
- Termipankin käyttöopasta _____ kpl à 80 mk

Nimi _____

Yritys _____

Osoite _____

Osoite on muuttunut: _____
_____

Toivon yhteydenottoa puhelimitse p. _____

Palautetaan osoitteella: Tekniikan Sanastokeskus
Liisankatu 16 D
00170 HELSINKI

